

Kouwe Drukte

Jaargang 16 - nummer 45 - oktober 2012 uitgave van

De verzamelkring Doolster

Inhoud

Omslagillustraties	3
Zweedse schaatsen met koperen rondje of ruitje	4
Krulschaats met halsversiering / Allemaal ootjes	6
Column Jan de Wit: Niet genoeg ijs	7
Schaatsbibliotheek (20): 'Frozen Thames'	8
Fenno Schoustra	11
Voorjaarsbijeenkomst 2012	12
Elfstedentocht uit het 'heiligehuizendoosje'	14
Brinksma en Sybrandij uit Wirdum	17
IJswegenkaarten(13) De IJkaart van NH van H.J. ten Have uit 1903	18
Reactie: IJswegenkaarten (12): Sportkaart van Friesland uit 1925	24
Korte palletotjes en zo	25
IJsdreghaken	26
Dreggen in de literatuur	27
De rauwe werkelijkheid	30
Stempelkaart	32
De Schaatsenrijders van Esser	36
Posten en Stempels (16)	39
Oebele zonder 'de'	40
Acht eeuwen, kassa!?	41
Boek en Zopie	42
Colofon.....	43

Medewerkers

Martin van der Bij, Hedman Bijlsma, Ad de Boer, Jan van Eijk, Jan Gores, Alex Kampinga, Matthy van Klaveren, Theodoor van der Kooi, Robert Koorneef, Bert Lassche, Frits Locher, Niko Mulder, Tjitze Schiphof, Caroline van Staaveren, Jan de Wit

ISSN 1572-4476

Omslagillustraties

We draaien dit maal de rollen maar eens om en beginnen met de prentbriefkaart op de **achterzijde**.

Net als in het vorige nummer opnieuw een kaart van Gerstenhauer, die ooit een hele serie ijsgezichten heeft getekend. Aukje de Haan stuurde er zeven toe. Een vader en moeder met twee kinderen staan centraal en er gaat voortdurend wat mis op weg naar Marken. Ze komen wat onbeholpen het ijs op, Janus gaat onderuit bij het ringsteken, de storm blaast ze de koek-en-zopietent in (KD44), ze donderen van het wiebelende bankje, de kinderen hangen achterstevoren aan de schaatsstok, ze raken in een wak (zie achterzijde) en vervolgen op deze pagina druipnat hun weg. En passant heeft Aukje nog minstens een kaart gemist ook, maar die houdt u nog van ons tegoed.

Laten we ons nog even concentreren op de redding op de achterkant van dit nummer. Het is er een uit het boekje: planken op het ijs om verder afkalven te voorkomen, de toegestoken helpen de hand, de aangereikte ijsstok en de ijshaak in aantocht. Een ladder of tak mankeren er nog maar aan.

In de beleving van Jan Gores ontbreekt er ongetwijfeld nog een beproefd reddingsmiddel: de 'ijsdreghaak'. Naar aanleiding van de door hem toegestuurde foto's besloten wij het ding te traceren in de literatuur.

Afbeeldingen van 'ijsdreghaken' zijn geen dagelijkse kost. Na lang speuren kwamen we een 'oudje' tegen, al moet je drie keer kijken wil je hem één keer zien, omdat hij nauwelijks afsteekt tegen het grauwe ijs. Toch nog maar eens kijken op de **voorzijde** ...?

Zweedse schaatsen met koperen rondje of ruitje

Verder doe ik hierbij twee foto's van schaatsen die ik tijdens de Verzamelbeurs in Utrecht kocht van een Zweed. Deze vertelde dat deze uit Zweden kwamen of onder uit Noorwegen.

Wat denk jij?

Groet Alex.

De schaatsen van Alex Kampinga deden mij sterk denken aan mijn 'oogschaatsen' (zie KD 13, p. 31) en een ander paar Zweedse dames-schaatsjes in mijn eigen verzameling. Dezelfde dunne, vioolvormige voetstapel en ik meende ook een identieke tweepuntige hakschroef te herkennen. Achter de leren veter die bij de onderste schaats op de foto van Alex

net voor de neus langs loopt, vermoedde ik bovendien een koperen plaatje, net als bij mijn beide paartjes. Deze koperen inzetstukjes werden waarschijnlijk gebruikt tegen het splijten van het dunne hout op die kwetsbare plek. Een soort neusbeschermers dus.

Alex weer aan zet:

Even als antwoord op je vraag of er een koperen rondje bij de voorkant van de schaatsen zou zitten, hierbij een foto ter bevestiging.

Het rondje bleek een ruitje.

De opvallende hakschroef met de twee opstaande punten – zo te zien een

fabrieksproduct - kan eenvoudig met de onderkant van de schenkel van de andere schaats los worden gedraaid. Dit type hakschroef is ook gebruikt bij 'vissersschaatsen' uit Bråviken in de omgeving van Norrköping (verzameling SSSK) en bij een late Blekinger schaats uit mijn eigen collectie en kwam dus blijkbaar langs de gehele zuidoostkust van Zweden voor.

Aangezien het ruitje of rondje op de neus vaak samengaat met genoemde tweepuntige hakschroef, kan ook dit

kenmerk vermoedelijk als typisch voor deze streek worden beschouwd.

Op grond daarvan denk ik dat ook de oogschaatsen van Alex Kampinga (onderste foto), die wel het koperen ruitje, maar niet de tweepuntshak-

schroef als kenmerk hebben, toch afkomstig zijn van de zuidoostkust.

Daarmee is zeker niet gezegd dat ze allemaal van dezelfde maker zijn. Want die blijft (of blijven) helaas nog steeds anoniem.

Kortom: er valt nog meer te ontdekken aan de Zweedse oostkust ...

Alex Kampinga / Niko Mulder

Krulschaats met halsversiering

Onlangs verwierf ik een paar oude krulschaatsen (circa 1850 of eerder) met een mooie halsversiering en een onbekend merkteken in de krul. Wellicht geeft dit oude paar nieuwe informatie bij de speurtocht naar de herkomst van halsversieringen.

Frits Locher

Allemaal ootjes

De schaats op bijgaande foto heeft een wel heel bijzonder merkteken: een hele serie rondjes. De vraag is of ze door de maker of in een later stadium door de eigenaar zijn aangebracht. Wie herkent dit merkteken?

Bert Lassche

Column Jan de Wit

Niet genoeg ijs

21 juni 2012 – ergens tussen 7.30 uur en 8.00 uur – Radio 1 journaal: 'Nederland heeft niet genoeg ijs'. Verontrust kijk ik met mijn nog slaperige kop naar buiten. De zomer is vandaag begonnen, heerst er nu een acute hittegolf? Nee daar lijkt het niet op, integendeel. Heeft de maffia de markt voor Italiaans ijs in zijn greep

gekreken en hebben we nu behalve een eurocrisis ook nog een ijscrisis? Gelukkig worden al mijn angstvisioenen snel ontzenuwd. Er blijken plannen te zijn gepresenteerd voor een nieuwe mega kunstijsbaan in Almere. In de ogen van de initiatiefnemers beschikt ons land niet over genoeg ijs, om op te schaatsen wel te verstaan, om aan de vraag naar schaatsplezier te voldoen. Alle EK-voetbal euforie is zo juist in rook opgegaan, tijd dus om ons op nieuwe idealen te richten. In tijden van crisis moet er tenslotte iets zijn waar we moed uit kunnen putten. En het hebben van plezier is zo'n ideaal waarop we ons in tijden van crisis graag willen richten. Nou is er met die

vraag naar ijs iets vreemds aan de hand. Eeuwenlang hadden we genoeg aan het water waar ons land, al of niet van nature, rijk aan is. Toegegeven de natuur hielp heel lang een flink handje. In de 'kleine ijstijd', van het eind van de middeleeuwen tot ongeveer 1850, duurden de winters lang en de temperatuur was laag genoeg om voor voldoende ijsplezier te zorgen. Het aantal Nederlanders nam toe, het beschikbare wateroppervlak nam door toedoen van dezelfde Nederlanders af en de temperaturen stegen, naar men zegt door toedoen van de hele wereldbevolking. Gevolg: Nederland had niet meer genoeg ijs. Al in het eerste kwart van de vorige eeuw gingen we daar wat aan doen. Ik fietste in de week na Pinksteren door de bossen op de Hondsrug in Drenthe. Midden in de boswachterij Odoorn staat er een levensgrote schaatser naast het fietspad. Dit 'kunstwerk' moet ons eraan herinneren dat hier in 1926 de ijsbaan Schoonmeer is aangelegd, omdat er niet genoeg ijs in Odoorn was. Ze gebruikten er zelfs een uitgewaaide kom voor uit de laatste echte ijstijd, die ongeveer 11.500 jaar geleden eindigde! Kennelijk bleef de behoefte aan ijs groot, want een eindje verderop, in buurt van Exloo, legden ze later nog zo'n 'natuurijsbaan' aan, midden in de natuur! Niks nieuws onder de zon dus daar in Almere. Als we niet genoeg ijs hebben, maken we er gewoon wat bij!

SCHAATSBIBLIOTHEEK

Aflevering 20: 'Frozen Thames'

Als je in Nederland de winter van 1963 ter sprake brengt, kom je automatisch te praten over de Elfstedentocht. Straks in januari – vijftig jaar na dato – zal er zonder twijfel veel over geschreven en vertoond worden. Ik ken in elk geval één auteur die driftig bezig is met een manuscript over die helletocht.

Die winter van '63 wordt in Zuid-Duitsland onmiddellijk geassocieerd met dat prachtige begrip *Seegfrörne*. Ik heb daar in het verleden wel eens over geschreven. Het is bij mijn weten de laatste winter waarop de Bodensee geheel bevroren was. Vijf weken lang kon je van Duitsland naar Zwitserland over het ijs lopen, schaatsen, langlaufen of wat dan ook. Op de expositie- en ruiltafels van onze najaarsbijeenkomst heb ik enkele keren het boek *Wenn der ganze Bodensee zugefroren ist...* van Werner Dobras zien liggen.

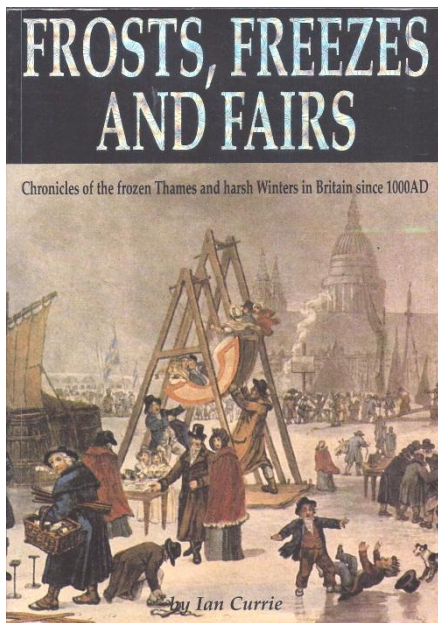
'The Big Freeze of 1963'

Maar ook aan de overkant van de Noordzee zijn 1963 en vorst begrippen die men onmiddellijk met elkaar in verband brengt. Ze hebben er zelfs een speciale aanduiding voor: *'The Big Freeze of 1963'*, ook wel *'The Great Freeze'* genoemd. Laat ik als boekenliefhebber – geheel tegen mijn principes in – eerst maar een zeer informatieve website noemen. Ga eens op www.thamesweb.co.uk kijken en klik dan op *The History Zone* het thema *The Great Freeze of 1963* aan.

Een zeer informatieve site met prachtige afbeeldingen. Vooral de foto's van wandelende mensen op de bevroren Theems spreken tot de verbeelding.

Ik heb iets met die rivier. Ooit liep ik beroepshalve met een aantal collega's onder de Theems door. Zo'n dertig jaar geleden werd vlakbij Woolwich een stormvloedkering in de rivier gebouwd die Londen bij storm moet beschermen tegen hoog tij vanuit de Noordzee. Onder die kering bevindt zich een tunnel waar allerlei leidingen doorlopen en van waaruit de medewerkers ook met liften op de pijlers in de rivier kunnen komen. Ik weet nog goed hoe wij met medewerkers van *Thames Water* via een lift op zo'n pijler belanden. Vlak naast ons voeren de zeeschepen en wij.... Wij zaten te praten over de bevroren Theems. Ik begreep pas goed uit een toelichting van één van onze gastheren hoe uniek een *'frozen Thames'* is. Er mogen dan op die zojuist genoemde website wandelaars op een stukje Theems te zien zijn, maar dat zegt eigenlijk nog niks. In één van de boeken die nog aan de orde komen, zie je mensen op het ijs bij Hampton Court Bridge in 1963 *'whilst at London Bridge the river's temperature in mid channel was 50F'*. Met andere woorden: het water in Centraal Londen was op dat moment nog 10 graden Celsius boven nul... Eigenlijk hebben de nu nog levende Britten nooit een echte bevroren Theems meegemaakt. Om mee te praten over een *'frozen Thames'* heb je veel verbeeldingskracht nodig. Je

kunt er ook over zingen, zoals Smith & Burrows doen in de song *When The Thames Froze*, die ik vorig jaar rond Kerst diverse keren hoorde. Nog mooier is om in boeken te bladeren en te lezen over de momenten waarop de Theems daadwerkelijk dicht vroom.

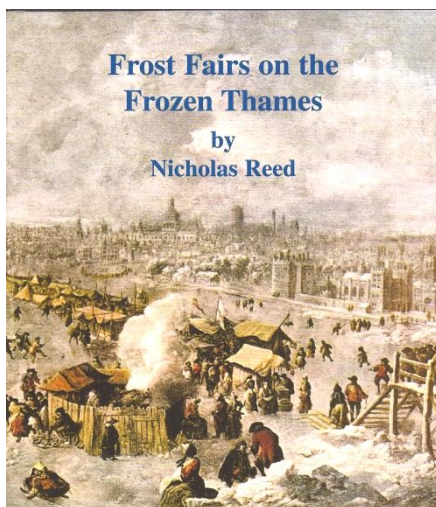

'Frost Fairs'

Een jaar of zeven geleden attendeerde een Poolstercollega mij op *Frosts, Freezes and Fairs* van Ian Currie. Het kostte weinig moeite om die paperback uit 1996 toen te pakken te krijgen. Een snelle blik op internet leert dat het nog steeds het geval is. Ik had overigens het geluk dat de verkoper in Surbiton mij een gesigneerd exemplaar leverde. In het fraai geïllustreerde boekje neemt auteur Ian Currie ons mee naar gedenkwaardige winters sinds het jaar 1000 AD waarop

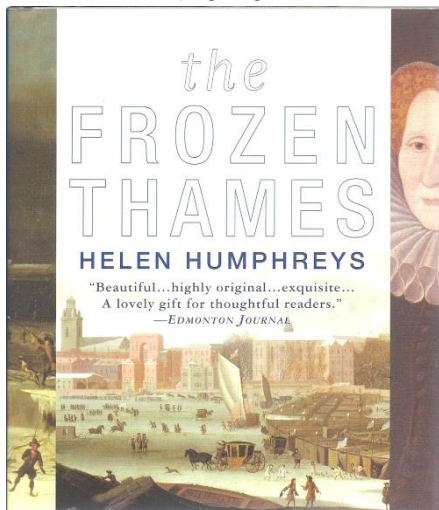
complete kermissen werden opgebouwd op de bevroren rivier. Want de 'Frost Fairs' op de Theems maakten de winters pas echt legendarisch. En zo kom je erachter, dat *The Last Frost Fair* plaatsvond in 1814... Gelukkig beperkt Currie zich niet tot die kermissen, maar informeert hij ons bijvoorbeeld ook over *The Great Skating Winter of 1895* en over *Famous Freezes* in de twintigste eeuw.

Het in 2002 verschenen boekje *Frost Fairs on the Frozen Thames* van Nicholas Reed laat een andere insteek zien. Meteen vallen de fraaie kleuren-illustraties op. De schrijver onderzoekt in deze uitgave van 46 pagina's vooral de schilderijen en prenten die in het verleden van de *Frost Fairs* werden gemaakt. Hij toont ons boeiende details die bij Currie niet opvallen, met ook wel degelijk mensen die schaatsen onderbinden. Een prachtig boekje!

Karakter van het ijs

Wie nog meer wil weten, kan sinds 2007 niet om het boek *The Frozen Thames* van Helen Humphreys heen. In dat fraai uitgegeven boekje (klein formaat; 186 pag.) gaat het minder

om de illustraties, maar vooral om de verhalen. 'In its long history, the river Thames has frozen solid forty times. These are the stories of that frozen river.' Ergens in het boek laat de schrijfster weten dat haar boek vooral bedoeld is als een lange overpeinzing over het karakter van ijs. Ze had het niet beter kunnen verwoorden.

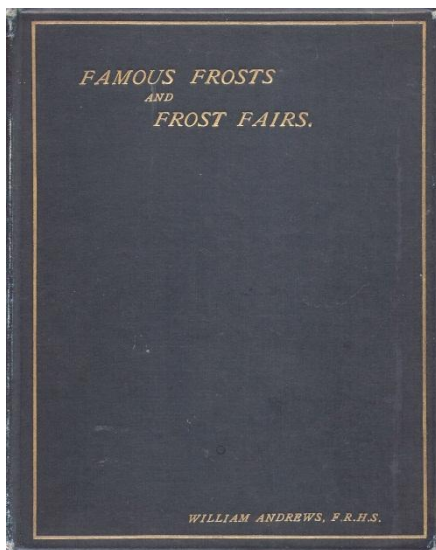
Zoals gebruikelijk is deze bijdrage niet bedoeld om een compleet overzicht van boeken over dit thema te geven. Er zijn veel meer boeken over de bevroren Theems geschreven. Niet alles dat ooit verscheen, is nog te achterhalen. Zo is er in 1814 zelfs een klein boekje gedrukt en uitgegeven op het ijs van de rivier. Die zeldzame uitgave *Frostiana: or a History of The*

River Thames, In a Frozen State kun je overigens zo doorbladeren op internet, maar het bezit ervan is maar voor een enkeling weggelegd.

Het is een misverstand dat het gehele boekje *Frostiana* op het ijs is gedrukt. Op pagina IV van mijn exemplaar staat dat een grote oplage van de titelpagina van dit boek werd gedrukt op het ijs van de Theems. De datum onder deze opmerking is van belang: *February 5th, 1814*. Pagina 22 vermeldt dat het tegen de avond van diezelfde dag begon te regenen. Het ijs kwam in beweging en drukpersen en kraampjes dreven af. Op pagina 24 lezen we dat er maandag 7 februari om 14.30 uur een drukpers op een grote, achtergebleven ijsschots in de Theems is geplaatst om de restende titelpagina's van *Frostiana* af te drukken.

Niko Mulder

Soms heeft een verzamelaar echter geluk. Zowel Reed als Humphreys verwijst naar een boek uit 1887 dat maar in een zeer beperkte oplage was

uitgegeven. Na jaren zoeken lukte het me eind vorig jaar zowaar *Famous Frosts and Frost Fairs of Great Britain* van William Andrews op de kop te tikken. Met voorin de aantekening *Number 385 Of Four-Hundred Copies printed!* Echt goedkoop was dit oudje niet, maar ik koester nóg het moment dat ik deze kroniek uit de bubbeltjes-envelop haalde.

The Long Winter 1962-3

Ik eindig waarmee ik begon: de winter van 1963. Menigeen heeft in zijn boekenkast de fotodocumentaire van Leonhard Huizinga *Bar en boos. De winter van '63* staan. Of kan 'de koudste van de twintigste eeuw' via een hoofdstuk in het boek *Winters van toen* tot zich laten doordringen.

Ook Engeland heeft zijn naslagwerkje over die gedenkwaardige periode: '*By any standard the winter of 1962-3 was one of the hardest Great Britain has ever had.*' Zo begint het boekje *The Long Winter 1962-3*, uitgegeven door de krant *The Guardian*. Geen opzienbarende publicatie, dit *Guardian pamphlet*. Maar in nog geen 50 pagina's krijg je via korte bijdragen van allerhande verslaggevers bijvoorbeeld uitgelegd dat die *Long Winter* (van de Kerst tot begin maart) wel degelijk de strengste in het land was sinds 1740. Zonder ouderwetse kermis op het ijs, maar het pamflet showt ons wel degelijk een foto – gemaakt op 22 januari – met een bevroren Theems bij Oxford waarop de chauffeur van een vooroorlogse Austin Seven zijn auto even op het ijs heeft geparkeerd. Zelfs zo'n klein boekje is een hebbinging als

je eenmaal in de ban bent geraakt van de '*Frozen Thames*'.

Hedman Bijlsma

Fenno Schoustra, een bekende Friese journalist en publicist, is vrijdag 25 mei 2012 overleden. Schoustra schreef verschillende boeken over de Elfstedentocht. Hij werkte jarenlang voor de Friese editie van *het Vrije Volk*. Daarna begon hij een eigen 'publiciteitskantoor'. Daar gaf hij meerdere decennia lang 'It Lytse Krantsje' uit. In dit Kleine Krantje schreef hij over Leeuwarden en de geschiedenis van de stad. Fenno Schoustra is 88 jaar oud geworden.

Redactie

Voorjaarsbijeenkomst 2012

Bij prachtig lenteweer wisten niet minder dan zeventig Poolsterleden op zaterdag 12 mei de weg te vinden naar Streekmuseum VredeGoed op de grens van Oud-Maarsseveen en Tienhoven in het groene Utrechtse veengebied.

Na ontvangst door het bestuur, Jan en Magda van Eijk en museumbeheerder Bert van der Pol, hebben we ons vergaapt aan het filmpje van *Andere Tijden Sport* over de schaatscarrière van Henk van der Grift. De wereldkampioen van 1961 en zijn nog altijd onafscheidelijke Reijka waren zelf aanwezig om vragen te beantwoorden. Nou die waren er genoeg en er kwamen smakelijke verhalen uit voort, waarbij Henk en Reijka soms beurtelings elkaars geheugen betwistten.

Na de lunch buiten in de gezonde boerenlucht was er ruimschoots gelegenheid om het museum te bezichtigen.

Tegelijkertijd vertrokken groepjes verzamelaars per toerbeurt met de huifkar naar het Schaatsmuseum van Jan en Magda van Eijk, iets meer dan een kilometer verderop. Een prima opzet, want alle zeventig bezoekers had het kleine, maar o zo fijne museum nooit in één keer kunnen ontvangen. Het

was al met al een zeer ontspannen en gemoedelijke dag met veel blijе gezichten.

Redactie

Elfstedentocht uit het 'heilige-huizendoosje'

Tijdens de koudegolf van afgelopen winter liet *De Gooi- en Eemlander* een Elfstedentocht uit 1864 herleven. Mevrouw Glenn van der Brink uit Hilversum pronkt op de foto boven het artikel met een boekje van 14 pagina's waarin de doorkomsttijden en de namen van vijf rijders en twaalf (!) kasteleins uit een ver verleden staan vermeld. Ze heeft het opgediept uit het 'heiligehuizadoosje' van de familie, waarin bijzondere familiestukken werden bewaard.

Poolsterlid Ad de Boer benaderde haar voor een kopie van het schriftje voor *Kouwe Drukke*. Mevrouw Van den Brink vond dat geen enkel bezwaar.

Zoals bekend vormden handtekeningen van kasteleins vóór 1909 de bewijsstukken van een verreden tocht. Het waren de voorlopers van de plaatsnaamstempels op de huidige stempelkaart. Al leverden ze nooit het later zo felbegeerde kruisje op, als je met de elf krabbels thuis wist te komen, was 'eeuwige' roem je deel. Zo blijkt ook nu maar weer. Of toch niet?

Dij personen Alhier geweest
op Schuilen den 16 Januarij
1864. 3 morgens 6 uur
Leuwarden
J. Vischer

Opmerkelijk genoeg bevat het schriftje namelijk maar één handtekening. Zoals op pagina 2 (Leeuwarden) staat vermeld, is het namelijk een afschrift.

Een kopie dus, door één persoon in hetzelfde handschrift geschreven. J. de Vries, onderwijzer, tekende ervoor op de laatste bladzij, onder de namen van de helden en hun vertrek- en aankomsttijd.

Jolle Gerrits de Vries begon in 1840 als dorpsonderwijzer in Dronrijp en kreeg er in 1875 eervol ontslag. Zijn kleinzoon ging in 1901 in ondertrouw met de zus van de overgrootmoeder

Den 16. jaanuarij arriveerden de
vaart over tien uur te Dronrijp
by W. F. de Boer bevoegden aan
G. H. J. oustra & A. Wierdsma
Petre D. Boersma dan D. Boersma
Klaas D. J. oustra na breuk van
de elf steden van Friesland
verliet 9 morgens 5 1/4 uur in een
kroost 9 3/4 uur te Dronrijp
Ed. Visser (indruk)

van mevrouw Van den Brink. Via die omweg moet het schriftje in haar 'heilige huizendoosje' zijn beland. Kortom, voor haar wel een familiestuk, maar zonder bloedbanden met de ridders zelf.

Vermoedelijk nam meester De Vries de teksten over van het vodge dat de ridders onderweg hebben laten tekenen. Strikt genomen vormt het boekje zonder echte handtekeningen van kasteleins eigenlijk geen bewijs voor een succesvol afgelegde tocht.

Dat we niet hoeven te twijfelen aan de juistheid van de informatie, blijkt uit het bericht uit de Leeuwarder Courant van dinsdag 19 januari 1864:

Best ijs, vrij harde wind en D.H. Joustra als ervaren rot. De tocht van

— Heden vernemen wij, dat zaterdag jl., bij algemeen best ijs, doch vrij harden wind, D. H. Joustra, F. A. Wiersma, A. D. Boersma en K. D. Joustra, allen woonachtig te Dronrijp, en F. D. Boersma, van Baard, alle de steden dezer provincie hebben bezocht, en wel tweemaal deze stad. Des morgens ten 5 1/4 ure zijn zij van Dronrijp op schaatsen over Leeuwarden naar Dockum vertrokken, waar zij te 7 1/2 ure aankwamen; van daar keerden zij wederom naar Leeuwarden en vervolgden hunne reis naar Sneek en verder naar IJlst, Sloten, Stavoren, Hindeloopen, Workum, Bolsward, Harlingen en Franeker en van daar naar Dronrijp, waar zij des avonds ten 9 3/4 ure weder terug kwamen.

Tevens vernemen wij, dat zij ten bewijze hunner tegenwoordigheid op de onderscheidene plaatsen, van de kasteleins bewijzen hebben gevraagd, die hun welwillend zijn verleend.

De eerstgenoemde, D. H. Joustra, had den 22 Januarij 1848, ook reeds op één dag de elf steden dezer provincie bezocht.

de vijf mannen begint al een beetje tot leven te komen.

Moeizame reconstructie

Vanaf oudejaarsdag 1863 vroom het flink. Op 6 januari 1864 hadden Grou, Damwoude en Poppingawier de primeur van de eerste hardrijderijen. Daarna bleef het vriezen en volgde bijna twee weken lang een bonte stoet kortebaantwedstrijden. Geen wonder dat vier mannen uit Dronrijp en één uit Baard het op 16 januari wel aandurven om aan de Tocht der Tochten te beginnen. De zaterdag kwam ze vermoedelijk ook niet slecht uit. Achteraf een goede keus: na het weekend zou het gaan dooiën.

Om kwart over vijf 's morgens zoeken ze in het donker de Harlingertrekvaart op. Veel minder diep en breed dan het Van Harinxmakanaal dat er nu ligt. Van stoomschepen op de binnenvaart (lees: ijsverknoeiërs) hebben ze nog niets te duchten. De lastige route via De Ried en de Blikvaart ten noorden van Dronrijp kunnen ze dus gewoon links laten liggen. Ze hebben onge-

twijfeld Friese schaatsen ondergebonden. Met korte hak, want de doorloper was nog niet in omloop. Geen idee van welke schaatsenmaker trouwens. Rijden ze op IJlsters? Op Wargasters? Boersma uit Baard zou wel eens redens van Durk Minkema kunnen hebben. Oosterlittens en Baard liggen immers nog geen twee kilometer van elkaar af. Misschien heb-

ben de Dronrijpers hetzelfde merk onder. Of kopen ze hun schaatsen bij Jan Gerrit Faber uit Franeker?

*Schaats van D.G. Minkema, Oosterlittens. 1860-1892.
Fries Scheepvaartmuseum, Sneek*

Van Dronrijp naar Leeuwarden zijn ze natuurlijk op bekend terrein. Het is voor de vijfde dag wassende maan, nog net geen eerste kwartier. Wat meer maanlicht zou geen kwaad kunnen, maar het is niet anders. Daarna door naar Dokkum, waar ze om half acht aankomen. Dat ze dit traject in donker met tegenwind moeten rijden, komt ze niet slecht uit. Beter dan met vliegende vaart op onvoorziene obstakels te stuiten. Op de terugweg naar Leeuwarden begint het eindelijk te gloren. Hoe laat ze voor de tweede keer in de provincie-

*Vijf personen alhier
gewest op schatzen den
16 januarij 1864.
3 morgens 7 1/2 uur
L. Sinning
Dokkum*

hoofdstad aankomen weten we niet. Ze nemen niet de moeite er nogmaals te laten tekenen.

Of ze inmiddels al 'gepleisterd' hebben is ook niet bekend. Wellicht hebben ze daarvoor De Dille gekozen, de ijsherberg aan De Zwette, de aloude grens tussen het Ooster- en Westergo. Dat zou ook verklaren waarom S. Bokma pas om kwart over elf voor ze aftekent in Sneek.

*Vijf personen alhier
gewest op schatzen
den 16 januarij 1864.
3 morgens 11 1/4 uur
S. Bokma
Sneek*

IJlst bereiken ze een half uur later. Om 1 uur 's middags hebben ze het Slotermeer gekruist en kunnen ze Sloten achter zich laten. Of ze vervolgens de veilige Luts via Balk hebben genomen of via de Fluessen zijn gereden kunnen we niet achter-

*Vijf personen alhier gewest
den 16 januarij 1864.
H. Snijders
Galamadammen*

halen. De handtekening van ene Snijders bij de Galamadammen (geen tijdstip vermeld) sluit beide mogelijkheden niet uit. In ieder geval hebben ze het altijd riskante merengebied bij daglicht kunnen doen, want om kwart over drie 's middags wordt er afgetekend in Stavoren. Het is ondui-

*Vijf personen alhier
gewest van Dronrijp den 16
januarij 1864 3 middags 3 1/4 uur
W. H. Veldstra
Stavoren*

delijk of ze op de meren een gids hebben ingeschakeld. IJswegenkaarten bestonden nog niet. Aan de doorkomsttijden te zien heeft het vijftal er vóór donker nog even flink de sokken in gezet: Hindelopen een uurtje later, Workum om vijf uur. Als ze om klokslag zes Bolsward bereiken is het al lang donker. Op naar Harlingen, dat ze om 'vijf minnutten na half acht' bereiken.

*Vijf personen alhier
gewest van Dronrijp
3 avonds vijf minnutten
na half acht den 16 januarij
1864 Wed. H. P. de Boer
Harlingen*

Of er onderweg gekluund moest worden wordt ons niet meegedeeld. Vermoedelijk zijn ze in Harlingen wel even opgestoken. Vanaf dit punt zitten ze immers weer op de bekende trekvaart en donker is het nu toch al. Om 9 uur tekent H. Molenaar voor ze

af in Franeker. Door juichende massa's en dweilorkesten op de vestingwallen zullen ze destijds zeker niet zijn ontvangen in de academiestad.

Drie kwartier later, om *'kwart voor tien uur arriveerden ze behouden aan'* bij W.F. de Boer in Dronrijp. Hoe lang het vervolgens heeft geduurd voordat meester De Vries voor het afschrift is benaderd is onbekend.

Ad de Boer / Niko Mulder

Bronnen:

- Verslag Hans Hoogenboom, De Gooi- en Eemlander 10 februari 2012.
- Buisman – Bar en boos, 1984.
- www.fryske-akademy.nl – De schoolmeesters van Menaldumadeel in de loop der tijden.
- Blauw – Van glis tot klapschaats, 2001.
- Leeuwarder Courant januari 1864.
- Wikipedia

Brinksma en Sybrandij uit Wirdum

Deze advertentie van schaatsenmakers staat op een bladzijde van de *Officiële catalogus der Tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid* gehouden door de vereniging van vak en kunst in Kunstmin te Dordrecht, april 1892.

Als je deze advertentie leest, roept dat wel wat vragen op. Meteen zie je al twee namen als maker van deze Friese schaatsen, wat bijna nooit voorkomt. Zouden ze samen de smederij gehad hebben of is de een de smid en de ander de maker van het houtje? Ik weet het niet en heb het verder ook niet onderzocht.

Nog iets vreemds, waarom staat hun advertentie in deze tentoonstellingscatalogus? Helemaal in Dordrecht, wat toch in 1892 zeer bij Wirdum vandaan ligt. Meestal werd er door grote fabrikanten aan zo'n tentoonstelling deelgenomen om de nieuwste modellen te tonen en te verkopen. Misschien was voor Brinksma en Sybrandij Wirdum, dat vlak bij Warga ligt midden in het schaatsenmakersgebied,

de concurrentie te groot en zijn ze daarom uitgeweken naar Zuid-Holland? Omdat deze schaatsenmakers niet genoemd zijn in van *Glis tot Klapschaats* mag je aannemen dat er door hen maar zeer weinig geadverteerd en ik denk ook weinig gemaakt is, anders was dit zeker door Wiebe Blauw ontdekt. Wel schrijft hij iets over Wirdum (blz. 192), maar dat is van iets vroeger.

Overigens werd er waarschijnlijk maar één model door Brinksma en Sybrandij gemaakt, maar wel in verschillende maten.

Jan van Eijk

IJswegenkaarten (13) - De IJskaart van Noord-Holland van H.J. ten Have uit 1903

In KD40 is de ijskaart van Friesland beschreven die door lithograaf H.J. ten Have in 1903 is ontworpen en werd uitgegeven door J. Smulders en Co. uit Den Haag. Ook deze kaart van Noord-Holland hebben zij gezamenlijk op de markt gebracht en ook deze keer ontstond er een aanvaring met de IJsbond. Was het in 1903 met de Friesche IJsbond, dit keer was het de IJsbond Hollands Noorderkwartier (IJHN) die vond dat zij in hun belangen werden geschaad. Maar er was wel het een en ander aan vooraf gegaan.

Break

De eerste officiële kaart van Noord-Holland was ook door Ten Have getekend met een niet onbelangrijke inbreng van 1° secretaris J. Cock van de IJHN en de druk was verzorgd door J. Smulders. Bij de onderhandelingen voor de tweede druk konden de partijen het niet eens worden. De drukker deelde mede dat de kosten f 263,50 waren geweest en de opbrengst f 274,20. De winst was dus vrij gering. Er doet zich wel een opmerkelijk feit voor, want er zouden 2742 kaarten zijn verkocht. Dit betekent dat alle kaarten voor f 0,10 waren aangeschaft, toch was de prijs per kaart f 0,25 althans voor niet-leden; voor leden bedroeg die wel f 0,10. Op zich was het grote aantal verkochte kaarten een succes en dat gaf misschien Smulders en Ten Have het idee dat er meer uit te halen moest

zijn.

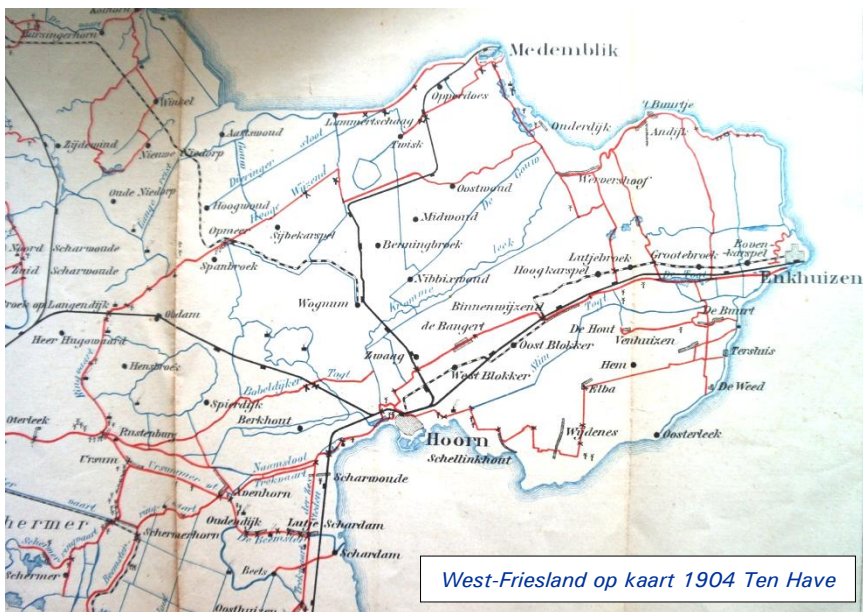
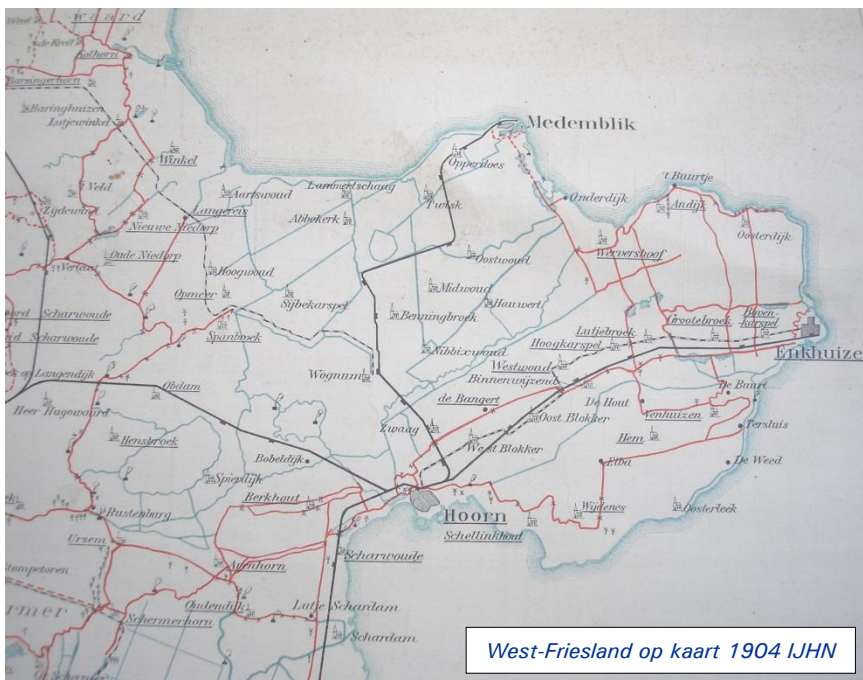
Nu zij voor de 2° druk waren gepasseerd gingen zij direct zelf aan de slag. De steen van de eerste druk was in het bezit van J. Smulders en deze steen werd dan ook aangepast en gebruikt voor de nieuwe particuliere kaart van H.J. ten Have.

Zoek de verschillen

De kaart verscheen in december 1903. In de courant *Het Nieuws van de Dag* van 27 januari 1904 staat de volgende passage over de ijskaart opgenomen in een verslag van de vergadering van het district Hoogkarspel.

‘Door de vele gebreken, die in de kort geleden uitgekomen ijskaart van Ten Have in het district Hoogkarspel voorkomen, werd besloten de leden van elke afdeling (= ijsclub) hiervoor, zoo mogelijk te waarschuwen. Men doet beter de 2° officieele uitgave af te wachten van de ijskaart van de IJHN.’

Als je het district Hoogkarspel op de diverse kaarten bekijkt dan zijn de verschillen mijns inziens echter gering. Je zou bijna een spelletje gaan doen van zoek de zeven verschillen. Allemaal niet zo verbazend natuurlijk als je weet dat dezelfde steen is gebruikt. De plaatsnamen bij de kaarten van de IJHN zijn onderstreept als de club zich uit die plaats had aangesloten bij de bond. De bond gaf alleen de banen in rood weer die door de afdelingen werden onderhouden, beveiligd en bewegwijzerd. Ten Have gaf alle in zijn ogen belangrijke ijswegen in rood weer. Een ander

opmerkelijk verschil is dat Ten Have bij de belangrijkste ijswegen ook de naam vermeldt, bij de IJHN vind je dat niet terug. Op de 1^e druk van de IJHN staat het wapen van Noord-Holland met daaronder de tekst IJsbond Hollands Noorderkwartier. Uiteraard liet Ten Have deze tekst achterwege, maar het wapen van Noord-Holland bleef.

Bij de 2^e druk van de IJHN werd het wapen meer gestileerd om verschil aan te geven. De staande leeuw, toen het

Wapen Noord-Holland voor 1907. Dit is gebruikt op de eerste kaart van de IJHN en op de kaart van Ten Have. Bij ten Have natuurlijk zonder onderschrift.

wapen van Noord-Holland, bleef gehandhaafd, maar aan een toegevoegde ijsstok wappert een vaandel met de letters IJ.H.N., terwijl aan de haak van de stok twee schaatsjes bengelen.

Logo kaart 1904 IJHN. Enkel gebruikt voor de 2e druk van de kaart IJHN, nu gestileerd met ijsstok met vaandel en schaatsjes.

De provincie Noord-Holland voerde tot 1907 alleen het wapen van Holland, de staande leeuw. Pas in 1907 werden het Hollandse en Westfriese wapen gecombineerd. Alle kaarten die de IJ.H.N. na 1907 heeft uitgegeven hebben dan het nieuwe provinciewapen, maar de ijsstok met vaandel en schaatsjes bleven.

Het nieuwe logo met het Hollandse en Westfriesse wapen gecombineerd.

Boven het IJ

Het Noorderkwartier, vroeger ook wel Noord Holland genoemd, is dat deel van de huidige provincie Noord-Holland dat grofweg bestaat uit alles ten noorden van het oude IJ (het tegenwoordige IJ bij Amsterdam én het Noordzeekanaal). De eerste kaarten van de IJHN hebben ook alleen betrekking op dat gedeelte van Noord-Holland boven genoemde grens. Hier komt pas verandering in bij het ontwerp van een kaart voor het zuidelijke deel van de provincie in 1910.

Pennenstrijd

Voordat bovenstaand stukje in *Het Nieuws van de Dag* verscheen waren de IJ.H.N. en Ten Have al eerder het 'gevecht' aangegaan. In de uitgave van het *Nieuws van de Dag* van 31 december 1903 staat een uitgebreid relaas van de voorzitter van de IJ.H.N. de heer S. Th. Minnema en de 1e Secretaris J. Cock. Een klein gedeelte wil ik u daarvan niet onthouden.

'... Als ooit iemand zijn eigen werk verknoeid heeft, dan is het door den Heer Ten Have deze keer gedaan. Hij is klaarblijkelijk over één nacht ijs gegaan en stelt daar de schaatsenrijders ook aan bloot. Uitgaande van het standpunt: als het vriest, is er ijs, als er ijs is wordt er gereden en waar gereden wordt zijn banen, heeft hij van een geordend plan een labyrinth gemaakt, dat voor den schaatsenrijders een gevaarlijke doolhof worden kan in plaats van eene juiste en vertrouwde gids. Waar door den Ijsbond enkel de door de Bond beheerde goede, kosteloze banen op de kaart in rood waren aangegeven, daar zijn op deze nieuwe ijskaart die roode lijnen met groote willekeur aangebracht. Er is maar in het wilde met rood gekleurd om het publiek iets moois voor ogen te spiegelen. Doch die spiegelende ijsbanen konden bij winterweer wel eens blijken enkel op het papier in de oogen der liefhebbers van schaatsenrijden te schitteren, en wanneer ze met deze nieuwe kaart een ijstocht ondernemen, zal deze menigeen van ondiens zijn daar den verkeerswegen van de nieuwe bij de

Bond aangesloten afdeelingen er niet op voorkomen, ook niet de werkelijk goede banen door afzonderlijke ijsclubs beheerd, zooals o.a. de Noordervaart in de Schermer, die veel bereden wordt en daarop onder de goed berijdbare banen vergeten is. En vraag niet, hoeveel roode lijnen er op zijn aangegeven, waar men in den winter vergeefs naar ijsbanen zal uitzien! ...'

In dezelfde courant op 5 januari 1904 komt lithograaf H.J. ten Have met een ingezonden stuk en hoewel het korter is dan het relaas van de IJ.H.N. zal ik ook nu slechts een gedeelte weergeven.

'... De ijskaart van den Bond gaf enkel de wateren bij den bond in beheer, maar een schaatsenrijder vraagt slechts of er goede ijsbanen zijn; of ze al of niet beheerd worden door den bond kan hem weinig schelen, als hij maar goed berijdbaar ijs vindt. Ik kan mij den heeren verzekeren, dat de gegevens mij verstrekt zijn door personen in de Noordhollandsche plaatsen zelf. Met de meeste bereidwilligheid hebben mij een groot aantal personen ten dienste gestaan. Om een voorbeeld te noemen. De druk bereden wateren van Amsterdam, Noordwaarts, komen op de bondskaart niet voor. Ik heb mij gewend tot personen te Kadoelen en te Broek, die mij de meest uitvoerige inlichtingen verstrekt en de wegen op topographische kaarten ingevuld hebben. Al was 't alleen om deze wegen, dan was mijne kaart al te verkiezen. ...'

De banen hielden op

De waarheid ligt vaak en misschien ook wel dit keer in het midden. Feit was dat er in Waterland geen afdelingen lid van de IJsbond waren met als gevolg geen ijsbanen vanuit Amsterdam noordwaarts. Purmerend en Edam, op de eerste kaart de meest zuidelijke plaatsen die lid waren van de bond, liggen recht boven Amsterdam en even onder die plaatsen hielden de officiële banen op. Op de tweede druk, die eind 1904 verscheen, en op latere drukken van de kaarten van de IJHN, worden met rode stippellijnen zogenaamde niet-officiële ijsbanen toegevoegd, waarschijnlijk naar aanleiding van wat Ten Have in zijn ingezonden stuk opmerkte.

De bond breidde zich gestaag uit, waardoor ook het aantal officiële ijsbanen fors toe nam. De Noordervaart, die de IJHN in hun stuk noemt als een goed berijdbare baan, wordt echter pas rood gekleurd bij de 4^e druk in 1921, maar dit komt

De 'ontsluiting van Amsterdam' op de kaart van Ten Have uit 1904

waarschijnlijk omdat Stompetoren pas lid van de bond is geworden na uitgave van de 3^e druk.

Subsidie

Er zijn nog een paar opmerkelijk feiten te noemen en die komen uit het *Nieuws van de Dag* van 29 november 1904.

‘... Voorts deelde de voorzitter nog mede, dat de Amsterdamse IJclub na een bezoek van den heer A. J. Stikkel van Alkmaar een bijdrage van f 50,- heeft gegeven, om de IJbanen tot Amsterdam door te trekken en alzoo een goede verbinding met het Noorderkwartier te verkrijgen. ...’

Dit verklaart natuurlijk ook de niet-officiële ijsbanen, die toen vooral waren ingetekend om Amsterdam naar het noorden te ontsluiten. De bond had al op 15 februari 1903 de tweede druk aangekondigd, maar toen in december Ten Have met zijn kaart kwam was men nog niet veel verder dan onderhandelen met verschillende partijen. Het probleem zat hem vooral in de prijs. Misschien was men bang dat het bij de tweede druk niet zo’n storm zou lopen en vond men het financiële risico groot. Uit het notulenboek in het archief van het Gewest Noord-Holland heeft Ron Couwenhoven opgediept dat men een verzoek aan de Amsterdamsche IJclub had gedaan voor een subsidie van f 50,-. Maar deze vooraanstaande vereniging liet niets van zich horen. Misschien heeft de heer Stikkel bij zijn bezoek later ook dit aangekaart, want in hetzelfde verslag in de courant komt

even verderop het volgende voor.

‘... Ter gemoetkoming in de kosten voor een nieuwe ijskaart is door de Amsterdamsche IJclub een bedrag van f 150,- gegeven. De uitgave had plaats door Seijffardt’s Boekhandel. Reeds zijn er van de 2000 750 verkocht. ...’

Bekroning van de bondskaart

Dit is minimaal ook opmerkelijk. De kaart lag op de wintertentoonstelling van 14 tot 18 oktober in Den Haag. Klaarblijkelijk was dit een proefdruk, want de kaart wordt bekroond met een zilveren medaille en dat wordt op de titelpagina van de tweede herziene druk nog opgenomen voordat men echt gaat drukken. Tussen 18 oktober en 29 november worden al 750 exemplaren verkocht en het is nog niet eens winter. Mogelijk is er in de convocatie van de jaarvergadering melding gemaakt van de nieuwe kaart en, omdat de ijsclubs bij afname van minimaal 10 stuks slechts f 0,10 per stuk hoefden te betalen, vrij massaal gekocht. De prijs voor niet-leden voor een kaart bedroeg f 0,25.

Geen derde Ten Have

Nog even terug naar de kaart van Ten Have, ook hiervan was de prijs f 0,25. Het titelprentje, dat uitvoerig is beschreven in KD40, is ook hier toegepast. Hoe groot de oplage is geweest heb ik niet kunnen achterhalen. Na deze twee particuliere uitgaven van Ten Have, hebben we nimmer meer een kaart van zijn hand gezien. De kans is groot dat door tegenwerking van de ijsbonden het

succes maar gering was en de financiële gevolgen daardoor niet uitnodigden nog een volgende poging te wagen.

Matthy van Klaveren

Bronnen:

- Ongepubliceerd werk van R. Couwenhoven
- Via website KB diverse uitgaven van het *Nieuws van de Dag*
- Wikipedia

REACTIE: IJswegenkaarten (12): Sportkaart van Friesland uit 1925

Theodoor van der Kooi reageert op de 'Sportkaart van Friesland' in het vorige nummer.

Naar aanleiding van de vraag over de functie van de uitsnede voor Oud Hof en Witte Brekken:

De Sportkaart was niet alleen bedoeld voor de IJssport maar ook voor de Watersport (zie advertentie). De Oud Hof en Witte Brekken zijn gesitueerd even ten zuidoosten van Sneek. Op het detailkaartje staat de vaargeul aangegeven met witte, rode en zwarte tonnen. Het kaartje is opgenomen omdat dit toen een belangrijk knooppunt was van hoofdvaarwegen in het merengebied.

Naar aanleiding van de vraag over de betekenis van O.B.:

O.B. = Ophaalbrug

Theodoor van der Kooi

Bron: Leeuwarder Nieuwsblad van Vrijdag 3 juli 1925

Ten dienste van Watertoerisme, Scheepvaart en IJssport is bij R. VAN DER VELDE te Leeuwarden verschenen en in den Boekhandel verkrijgbaar:

SPORTKAART VAN FRIESLAND

Bewerkt door J. KOKJE - Uitgegeven vanwege „De Friesche IJsbond”

Schaal 1 : 100.000, formaat randlijn 70 × 74 cM.

Prijs in plano f 1.90 - Gevouwen, los in linnen étui f 2.50

Opgeplakt op linnen, gescharnierd, los in linnen étui f 4.25

Op deze kaart zijn de verkeerswegen, zoowel te water als te land, in kleuren aangebracht, terwijl in het merengebied, door betoning, de vaargeulen nauwkeurig zijn aangegeven. Voor de beoefenaars van IJsen Watersport een voortreffelijke gids, omdat men een duidelijk beeld voor oogen krijgt van de doolhof van vaarten en meren in Friesland

Korte palletotjes en zo

Kort geleden vond ik de *Leeuwarder Courant* van 3 januari 1875. Aan de advertenties te zien moet de winter 1874-1875 behoorlijk streng geweest zijn, want er staat anderhalve pagina vol met aankondigingen van schaatswedstrijden. Allemaal in de provincie Friesland of er dichtbij. Met eerste prijzen variërend tussen de 40 en 120 gulden. Er staat één advertentie van ver weg in, nml. van de Amsterdamse IJclub. Om de beste rijders naar Amsterdam te krijgen is daar de eerste prijs 200 gulden en de premie 75. Zo'n prijs zal best wat toppers aangetrokken hebben.

Verder staan in de krant wat advertenties van schaatsenmakers en verkopers met nog een opvallende advertentie (zie afbeelding). Voor *'Heeren liefhebbers van schaatsenrijden'* is er bij W. Lemei Nz in Leeuwarden een grote voorraad schaatskleding te koop. Er staan dan wat kledingstukken genoemd, waar ik wel een voorstelling van heb, behalve bij *'korte palletotjes'*.

Wie kan mij zeggen wat palletotjes zijn? Ik weet het niet en kan er niets over vinden.

'Palletotje' staat inderdaad niet in het Woordenboek der Nederlandse Taal. Wel 'paletot', in de 19e eeuw overgenomen uit het Frans. Het hangt samen met het Nederlandse paltrok. Paletot is de benaming voor een los bovenkledingstuk van mannen en vrouwen; ook wel een wijde, zakvormige of nauw aansluitende overjas of overmantel.

Met 'een houten paletotje' of 'je laatste paletotje' werd je doodskest bedoeld!

Redactie

**Heeren liefhebbers van
SCHAATSSENRIJDEN.**
Bij W. LEMEI Nz., op de Kelders te Leeuwarden, is wederom voorhanden:
Een groote voorraad **Schaatsenrijders**
JACQUETS, korte PALLETOTJES, korte FLU-
WEELEN BROEKEN en WINTERVESTEN
met twee rijen Knoopen.

Verder staat in deze krant een rubriek, *"Historische mengelingen"*. Deze keer gaat het over Hindeloopen, wat zo schrijft men 8 uren van Leeuwarden ligt aan de Zuidwestkust van Friesland. En waarom Hindeloopen zolang onveranderd gebleven is, schrijft deze krant: *Daar bijna alle mannen des zomers afwezig waren, niemand rijtuig hield en ook 's winters de vrouwen zich alleen van kleine ijssleden in plaats van schaatsen bedienden, kwam de stad bijna niet in aanraking met de omliggende plaatsen.*

Hieruit blijkt maar weer dat door te schaatsen de afstanden verkleind werden en dat dit bijdroeg aan de ontwikkeling en modernisering van een dorp of stad.

Oude kranten lezen kan soms heel leuk zijn.

Jan van Eijk

Ijsdregghaken

Bijgaand een paar afbeeldingen van Ijsdregghaken, de kleine kan ingeklapt worden en zo in de broekzak meegenomen worden. Misschien een suggestie voor *Kouwe Drukke*?

Daarmee was Jan Gores wel erg kort van stof in zijn e-mail aan de redactie. Op ons verzoek voegde hij er meer details aan toe.

Het woord 'ijsdregghaken' heb ik zelf bedacht dus kan het heel goed een niet bestaand woord zijn.

De afbeelding van de dreg met touw (circa 25 meter) gewonden op een houten klos hoort in zijn geheel in een foedraal. Ik kocht deze dreg (helaas zonder foedraal) jaren geleden, op de antiekmarkt in Den Haag.

De vier haken van deze dreg kunnen tijdens vervoer twee aan twee tegen elkaar aan geklapt worden. Wanneer de dreg gebruikt moet worden, worden de haken uitgeklappt. Dit kan

omdat twee haken zijn bevestigd op een binnencilinder en twee op de buitencilinder. Door de binnencilinder te draaien valt deze met een bajonet-sluiting in de buitenste cilinder. Hij is dan klaar om te dreggen. Na het uitgooien van de dreg hou je de klos in je hand en laat dan de lijn aflopen.

Bij het in een wak geraken zou je de dreg van je af kunnen werpen naar een vast punt of helper, waarna je je zelf uit het wak kan trekken of eruit getrokken kan worden.

De dreg met het aangesmede oog en drie haken is lastig om mee te nemen op het ijs. De functie van deze dreg is alleen dreggen vanaf de wal of boot. Deze dreg is voorzien van circa 10 meter touw met aan het eind een zogenaamde Turkse knoop. Ik heb de dreg gevonden bij de korenmolens in Maasland.

Jan Gores

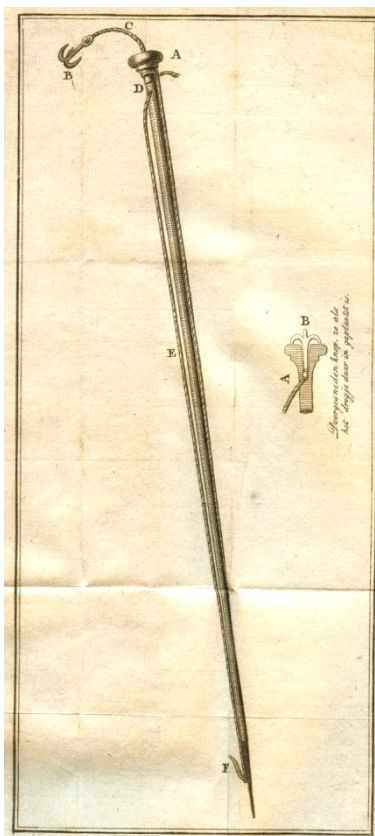
Dreggen in de literatuur

Aangezien de woorden 'ijsdreg-haak' en 'ijsdreg' niet in het *Woordenboek van de Nederlandse Taal* voorkomen, vroeg de redactie zich af of dit hulpmiddel wel specifiek voor het schaatsen werd gebruikt. Erg lang hoeven we er niet naar te 'dreggen' in de literatuur. In 1803 kwam Cornelis Vonck uit Streefkerk met een verbeterde ijshaak, eentje waaraan een koord met een dregje bevestigd was. In de beschrijving van zijn vinding voor de *Nationaale Nederlandsche Huishoudelyke Maatschappyye* legt hij uit dat hij

een voorbeeld heeft genomen aan '*de gewoone dregge, tot redding van Drenkelingen*'. Kennelijk bestond er voordien dus geen exclusief dregje voor schaatsers. Op oude tekeningen en schilderijen komen omstanders dan ook altijd met ladders, stokken en ijshaken naar het wak rennen. Dreggen, waarmee bijvoorbeeld de nachtwachten in Amsterdam waren uitgerust, zien we daarbij vóór 1800 nooit afgebeeld.

In 1829 presenteerde H.J. Ruelo Holst een aangepaste en veel grovere uitvoering van Vonck's ijshaakje. Deze versie was ook aan de bovenkant voorzien van een ijzeren pen met een naar boven omgebogen dwarsijzer, waar een houten bol met de dreg op rustte. Het touw was wel 80 meter lang. Door één rijder was het gewichtige werktuig eigenlijk niet te hanteren, je kon maar beter met z'n tweeën of drieën zijn. Geen wonder dat we van deze 'reddingshaak', zoals hij in de *Groninger Courant* van 20 oktober van dat jaar werd genoemd, later niets meer hebben vernomen.

Uit een lang ingezonden stuk in het *Algemeen Handelsblad* van 7 januari 1877 blijkt dat Amsterdam – voor de rest van Nederland zal het niet anders zijn geweest – wat het redden van drenkelingen betreft inmiddels ver achter loopt bij het buitenland. Ene H.J. van Doorn somt de reddingsmiddelen op die de *Royal Humane Society* uit Londen in 1874, als die club al meer dan een eeuw bestaat, tot haar beschikking heeft. De lijst is

nog uitgebreider dan die van de *Philadelphia Skating Club and Humane Society*, die Frits Locher in KD17 al eens besprak:

een lange ijs slee met dreg; een zeven meter lange ladder op wielen compleet met ijsbreker vooraan; een opvouwbare ladder die uitgevouwen bijna zestien meter lang is; een waterbestendige ijsboot met zinken platen bekleed; een ijs slee die bestaat uit twee aan elkaar gekoppelde boten; dreggen aan stok en touw en verder de gangbare hulpmiddelen als ijsbijl, reddingsvest en kurklijnen.

Veel van deze attributen werden regelmatig afgebeeld in de Londense tijdschriften uit die jaren. Zelfs

's avonds stonden de reddingswerkers *stand-by* met hun ijs slee en dreg.

Geleidelijk aan moet men ook in ons land het belang van voorzorgsmaatregelen zijn gaan beseffen. Op een illustratie uit een mij onbekend kinderboek van rond de eeuwwisseling – wie herkent deze kleurenlitho (detail)

en kan mij aan schrijver en titel helpen? – staat een druipnatte drenkeling zonder schaatsen bij een wak. Links van hem bengelt nog het dregje waarmee hij er blijkbaar uit is gevist.

In *Het Vaderland* van 7 november 1924 werd aangekondigd dat bij de politie in Den Haag een nieuw, handzaam dregje was ingevoerd, dat tot een pakje kon worden opge-

vouwen. Is dit het type dregje dat Jan Gores er ooit op de antiekmarkt kocht?

In Amsterdam waren de bewoners in de buurt van de Recht- en Kromboomsloot aangewezen op particulier initiatief. Volgens de *Panorama* van 16 januari 1941 hadden de bewoners geld ingezameld voor de aanschaf van zakken met dreg en lijn, die vervolgens aan de vele bruggen in de buurt werden bevestigd.

Of er tegenwoordig nog altijd dreggen hangen bij bruggen, sluizen en ijsclubs zou je mogen verwachten, maar ik durf er mijn hand niet voor in het wak te steken.

Niko Mulder

EEN NIEUWE DREG.

Bij de politie is een nieuwe dreg ingevoerd. Het oude model was nog al zwaar. Alleen de rijwielagenten konden de dreg gemakkelijk meenemen, omdat ze de tasch aan hun fiets bevestigden. De nieuwe dreg is lichter en zoo geconstrueerd dat zij opgeklapt worden kan. Dreg met touw vormen nu een klein pakje dat gemakkelijk in den zak gestoken worden kan. Tot heden hebben de agenten die bij water surveilleeren een nieuwe dreg ontvangen. Het ligt echter in de bedoeling allen agenten een nieuwe dreg te geven.

De rauwe werkelijkheid

De winter zit er aan te komen. Het is een week voor de eerste kortebaantwedstrijd van deze winter. Nijelamer heeft de primeur, al jaren en ook deze keer. Er wordt hard gewerkt om het gebouw 'gebruiksklaar' te maken. Vandaar de open deur op de eerste foto. En ik had een foto-opdracht om uit te voeren. Je weet daarbij nooit wat je aantreft. Dit dus.

Wat je ziet is geen toonbeeld van perfectie: als je een inkijkje neemt dan ziet het er verre van optimaal uit. De muren afgebladderd, een venster los in de ruimte waar een week later de kortebaanrijders zich omkleden. Er is nauwelijks plek voor een tafel voor de inschrijving. Wie de catacomben van Thialf kent, krijgt hier een heel ander

beeld van de wereld van het schaatsen. Irene Wüst mag dan dromen van Astana in Nederland, het werkelijke schaatsen vindt plaats in Nijelamer ... Een klein stenen gebouw langs de weg, een ijsbaan net nog iets hoger gelegen dan de naastgelegen vaart, geen aparte kleedruimte - luxe heeft hier nooit ingang gevonden. Hier worden schaatsers geboren, niet in de luxe van Astana, Thialf, Inzell, maar op banen als Nijelamer, Adavere, Rovaniemi, Hol, Saskatchewan.

Voor de schaatserwereld staat de deur open: van binnen naar buiten wordt je oog gericht: de klei is hard, de vorst is zichtbaar op het kleilandschap. Die schaatser blijven niet in dat clubgebouw, ze gaan het ijs op. Hoe ver reikt hun toekomst? Hun carrière?

Misschien niet verder dan Thialf Heerenveen? Of reikt het tot ver in het oosten, naar het Mekka van de huidige generatie hardrijders dat Astana heet?

De foto's heb ik in mijn werk als geestelijk verzorger gebruikt. In één-op-één-begeleiding en in een bezinnende bijeenkomst met internationale collega's in de kapel van het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis in Amsterdam. Een moderne romaanse plek. Mensen die ziek zijn en de oriëntatie in hun bestaan verliezen door kanker, hartfalen, long- of nierproblemen, ervaren dat eerder in die nauwe ruimte van zo'n clubhuis dan in die van een perfecte romaanse kapel. En is er perspectief? Als het er is, dan is het niet een perfect gelakte deur, die op een kier openstaat. Buiten wacht de rauwe werkelijkheid. Bevroren klei. Ga daar maar 's op lopen ... Na een verblijf in het ziekenhuis hoopt meni-

geen op Mekka, Astana of 'nooit meer ergens last van'. Soms is het niet meer dan Rovaniemi, Adavere, Nijelamer. Hoewel ... ook de schoonheid daarvan kun je ontdekken.

Misschien ligt de bron van inspiratie bij deze foto's wel bij het prachtige hoofdstuk dat Hedman Bijlsma geschreven heeft over tragische ijsverhalen in *Het schaatsenrijdersland bij uitnemendheid*. Ontroerende verhalen, omringd door de dood. Hier in Nijelamer: de eenvoud, de klei, afgebladderde muren, schijnbaar flets en niet veel soeps. Voor wie er oog voor heeft: een indrukwekkende schoonheid om het warm van te krijgen. Ook al is het buiten aan het eind van de middag retekoud door de gure oostenwind ...

Robert Koorneef

Foto's Robert Koorneef, gemaakt op 27 januari 2012

Stempelkaart

Naam: Tjitze Tjeerd
Schiphof, roepnaam Tjitze E-
mail: schiphof@home.nl
Website: nog geen plannen

Beroep/levensloop: Ik ben geboren in Leeuwarden op 10 mei 1949. Op vierjarige leeftijd verhuisd naar Hilversum en twee jaar later naar Hoorn. Daar heb ik de lagere en middelbare school doorlopen. Vervolgens ben ik Geneeskunde gaan studeren aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en heb daar een mooie studententijd gehad ... Aansluitend heb ik de huisartsenopleiding gevolgd en ben daarna in militaire dienst gegaan. Ik was in Amsterdam huisarts voor de zieke militairen. Tevens legde ik in Noord-Holland huisbezoeken af en mocht dan beoordelen of de zieke soldaat terecht niet naar zijn legeronderdeel was gegaan. Wat uiteraard niet altijd het geval was!

Uiteindelijk ben ik niet verder het huisartsenvak ingegaan maar ben ik in 1980 terecht gekomen bij de Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken (KNP, tegenwoordig SAPPI) in Maastricht, als bedrijfsarts. Sindsdien woon ik in Maastricht. In 1995 is de gezondheidsdienst van KNP overgegaan naar de Philips Arbodienst en ben ik bij Philips in dienst gekomen. Via diverse fusies en overnames werkte ik uiteindelijk lange tijd bij de Arbodienst van Achmea. Op 1 juli 2012 ben ik met (pre)pensioen gegaan.

In de loop der jaren ben ik ook actief geweest in de EHBO, onder andere als docent en examinator bij de opleiding van kaderrayonleiders en heb ik vele EHBO-cursussen gegeven bij lokale verenigingen.

Sport: het schaatsen heb ik in 1956 geleerd aan de hand van mijn vader. De singel voor ons woonhuis fungeerde in dat jaar als officiële ijsbaan en in mijn herinnering schalde tot laat in de avond de muziek over de baan en drong ook diep door in de aanliggende woningen. Bij een kennelijk beperkt repertoire jengelde de hele middag en avond de Schaatsenrijderswals en aan het eind van de avond kwamen de baanverzorgers bij ons aanbellen voor emmers water om de scheuren te dichten.

Mijn eerste echte schaatstocht was in februari 1963. Dat was meteen ook een behoorlijke afstand, namelijk bijna 100 km over het IJsselmeer van Hoorn naar Amsterdam vice versa. Het was een onvergetelijk mooie dag, stralende zon en veel auto's op het ijs. Het was

wel lang wachten op de medaille, want die viel pas tijdens de zomer-vakantie door de brievenbus.

Tijdens mijn studententijd ook af en toe tochten geschaatst, als de winter het toeliet. Ik ben nog een jaar lid geweest van de IJSVU, een schaatsclub voor studenten. Ik kwam er toen wel achter dat het rondjes rijden op een ijsbaan, in dat geval de Jaap Edenbaan, niet mijn ultieme droom was. Wel gezellig, maar ik miste de kick die het schaatsen op natuurijs geeft.

In de jaren daarna nog regelmatig kortere tochten gemaakt en uiteindelijk in 1985, 1986 en 1997 de Elfstedentocht gereden. Ook dat zijn prachtige herinneringen. In 1985 in een poging om sierlijk pootje over onder de brug van Bartlehiem door richting Dokkum te schaatsen minder sierlijk onderuit gegaan en daarbij bijna verzopen in het waterballet. In 1986 kwam ik in donker op de Dokkumer Ee een aantal takkenbossen in het ijs tegen die na mijn passage een heel ander leven gingen leiden. En in 1997 wilde ik na Oudkerk de kortste weg naar de finish, maar waar het besneeuwde ijs en land onzichtbaar in elkaar overgingen maakte de vaart een bocht naar links en kwam ik (net als vele anderen) tot abrupte

stilstand in een weiland met een plat-op-de-bek-smak.

In de koudere winters 2009-2010 en 2010-2011 heb ik door drukte op het werk en een polsfractuur met twee operaties weinig kunnen schaatsen. Ik ben sinds 1998 een trouwe bezoeker van de vergaderingen van de Vereniging de Friesche Elfsteden. Verder ben ik donateur van de Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum van Gauke Bootsma. Ik kijk iedere keer als ik in het museum kom weer met enorme bewondering en ontzag naar het materiaal dat hier bijeen ligt en op indrukwekkende wijze de schaats-historie voor iedereen toegankelijk maakt.

Verder fiets ik regelmatig met mijn vrouw in het Limburgse en Belgische landschap. Hier ligt een goed trainings-gebied voor de Fietselfstedentocht in Friesland, die we samen dit jaar voor de tiende keer hopen te rijden. Voor

mijn vrouw altijd weer een hoogtepunt (!?) als zij op één dag drie keer door haar geboorteplaats Bolsward fietst (start, halverwege en finish). Lang geleden (1983) heb ik met een vriend een fietstocht van tweeën-halve week gemaakt in Wales, waar het erg steil is en daarna ook nog meerdere weekends gefietst in België en Luxemburg.

Wandelen doe ik ook,

voornamelijk tijdens de vakanties in Oostenrijk of Zwitserland.

In 2004 heb ik de Elfstedentocht gewandeld, samen met mijn vrouw. 240 km in vijf dagen. In 2005 heb ik het certificaat ontvangen dat wordt uitgereikt aan degenen die de Elfstedentocht geschaatst, gefietst en gewandeld hebben. Dat was ten huize van Ed Nijpels, destijds Commissaris van de Koningin in Friesland. Ook Atje Keulen-Deelstra ontving die keer het certificaat en even verkeerde ik in de waan bij de schaatselite te horen, maar dat duurde niet lang.

Andere hobby's: tijdens mijn jeugd piano- en accordeonles gehad en jarenlang in Hoorn op een accordeonvereniging gezeten (EHAV). Later heb ik dit ingeruild voor de (passieve) beoefening van rockmuziek. Mijn voorkeur gaat uit naar Progrock en ik ga af en toe naar een concert van Rush, Moody Blues, Porcupine Tree, Yes, Journey, IQ et cetera.

Verder fotografeer ik graag en heb daar in het verleden enkele prijzen mee weten te winnen in fotowedstrijden.

De rest van de tijd buiten het werk besteed ik aan wat tuinieren, doe-het-zelven, computeren en familie-activiteiten.

Poolster: ik ben sinds 1998 lid van de Poolster. Het is een gezellige club mensen met dezelfde interesse en ik kijk altijd uit naar de bijeenkomsten, ook al moet ik er wat verder dan gemiddeld voor rijden.

Kouwe Drukke: een blad dat er in de

loop van de jaren steeds professioneler is gaan uitzien en echt een bewaarblad is geworden, voor zover het dat al niet was. Ik heb veel respect voor degenen die hun tijd en energie besteden aan de samenstelling van de inhoud.

Belangstelling/specialisatie: Mijn interesse ligt vooral bij alles wat met de Elfstedentocht te maken heeft, met uitzondering van porseleinen wandborden en voorwerpen die in de categorie KITS vallen. Verder algemene dingen die met schaatsen te maken hebben zoals, medailles, ansichtkaarten, koektrommels, puzzels, speldjes, boeken, grammofoonplaten, postzegels etc. etc. Met grotere voorwerpen kom ik om 'ruimtetechnische' redenen bij voorkeur niet thuis. Ik heb ooit een keer de verleiding niet kunnen weerstaan en kwam toen aanzetten met een grote, oude ijszaag. Dit zou me best nog eens kunnen overkomen overigens.

Schaatsen verzamel ik niet.

Limburg is helaas niet een regio waar je tegen veel schaatsspullen aan loopt. Ook de schaatsmogelijkheden overstijgen het vijverniveau helaas nauwelijks.

Topstuk: een echt topstuk in de zin van oud en zeldzaam heb ik niet in mijn bezit.

In 2008 heb ik wel een prachtig bronzen beeld van een schaatsenrijder gekocht bij Galerie Koopmans in Earnewâld. Het beeld is gemaakt door beeldhouwer Hans Jouta. Het staat bij mij in de woonkamer en ik heb er vanaf de bank een prachtig zicht op.

Wat voor mij feitelijk ook (emotionele) topstukken zijn, zijn de drie Elfstedenkruisjes die ik bij elkaar heb geschaatst. Deze worden gecombineerd door het Elfstedenkruisje van mijn overleden vader, die de tocht in 1942 schaatsste in colbertjasje. Ook de medaille van de eerder genoemde schaatstocht over het IJsselmeer in 1963 is voor mij een topstuk.

Partner: Rigdje Kooijenga, geboren in Bolsward. Zij heeft geen specifieke belangstelling in het schaatsen, maar volgt het wel. Ze is een goede ondersteuning, wanneer ik schaats-tochten rijd, zeker bij de Elfsteden-tochten. Ze is ook erg geïnteresseerd als ik weer met wat spullen thuiskom van de Poosterbijeenkomst. Ze was, evenals ik zelf, ook wel onder de indruk van de schaatshal in Inzell die we deze zomer bekeken hebben, op weg naar onze vakantiebestemming in Oostenrijk.

Ik heb nog niet gemerkt dat Rigdje de Kouwe Drukke leest, maar misschien doet ze dat stiekem.

We hebben twee zoons van 26 en 22

jaar. De oudste is in de voetsporen van zijn vader getreden (assistent neurologie) en de jongste studeert, na drie maal te zijn uitgeloot voor Geneeskunde, neuropsychologie in Maastricht. Beiden zijn vorig jaar het huis uitgegaan.

Toekomst: gezond blijven en na mijn pensionering wat meer tijd vrijmaken voor onder andere schaatsactiviteiten. Hopelijk nog eens een strenge winter en de intentie om de Elfstedentocht nog eens te rijden, hoewel moet blijken of ik dat nog red. Zeker nadat ik enkele jaren geleden een hernia heb gehad.

Maar nu het nieuwe Elfstedenkruisje er wat anders uit gaat zien dan voorheen, in verband met het predicaat Koninklijk, wordt dat toch ook wel weer een felbegeerd collectors item. Het zou wel mooi zijn nog een keer onder de betegelde Canterlandse brug bij Gytsjerk te schaatsen en naar mijn vader te knipogen die daar vanaf een tegeltje uitkijkt op de Murk.

De Poolster heeft contact gezocht met schaatssupportersvereniging 'De club van 20' en de 'Nederlandse Schaats-supportersvereniging'. De bedoeling is om elkaars activiteiten onder de aanbracht te brengen van de leden. In de volgende *Kouwe Drukke* meer hierover.

Redactie

De Schaatsenrijders van Esser

Ernst Berends (zie KD44, pagina 25) heeft zich inmiddels aangesloten bij De Poolster en stuurde gelijk enige foto's door van het beeld van Hjalmar Andersen (Hjallis) uit Trondheim in Noorwegen. Dat beeld is al eens aan de orde gekomen in KD34 en de redactie maakt daarom liever gebruik van een tweede tip van de heer Berends:

'Bij ijsbaan Kennemerland in Haarlem staat ook een schaatsenrijdersbeeld, nu verscholen in het groen – nog niet gekeken of er tekst of iets dergelijks bijstaat! Misschien eens een leuk item in Kouwe Drukke?'

Op de website haarlemsbeeld.nl vonden we dat het een beeld betreft van Piet Esser uit 1968. Zo kwam het in Haarlem terecht:

'Bij de officiële opening van de Kennemer sporthal was er in de hal en

de gangen van de nieuwe hal een tentoonstelling ingericht. Eén van de tentoongestelde werken was een afgietsel van het beeld 'De Schaatsenrijder' van Professor Piet Esser. Het beeld kreeg veel bewondering tijdens de expositie en naar aanleiding van deze ontvangst werd de gemeente verzocht het beeld aan te kopen om het te kunnen plaatsen bij de nieuwe sporthal, met ijsbaan. Omdat de gemeente Breda ook interesse had in het beeld besloot Haarlem direct over te gaan tot aankoop.'

Een afgietsel? Maar dan bestond er al een eerdere versie van het beeld! Dat klopt. Sterker nog, die oudere, eveneens holle en in brons gegoten plastic is ook al eens in *Kouwe Drukke* afgebeeld, zoals Caroline van Staaveren zich goed wist te herinneren. Even uitpluizen: op de achterzijde van nummer 26 om precies te zijn. Onder

het kopje *'Omslag-illustraties'* staat er nota bene bij dat er in Haarlem, Breda en Den Haag eveneens modellen van 'De schaatsenrijder' staan. Dat beeld in Den Haag blijkt overigens in museum 'Beelden aan zee' in Scheveningen te staan.

'De schaatsenrijder' van Piet Esser in Haarlem bij kunstijsbaan Kennemerland. 1968. Foto: Ernst Berends.

'Helaas wellicht, maar ik vind niet dat we het moeten herhalen.' gaf Caroline aan. Dat we dat nu toch doen, heeft natuurlijk een reden. Bij nadere beschouwing blijken de modellen namelijk van elkaar te verschillen. Piet Esser (1914-2004), destijds hoogleraar beeldhouwkunst aan de Rijks-academie voor beeldende kunsten in Amsterdam, was er kennelijk de man niet naar om eindeloos 'goedkope' replica's van zijn werkstukken te maken. Dat kon hij zich in zijn functie én als maker van grootse monumenten en winnaar van belangrijke kunste-

naarsprijzen natuurlijk ook helemaal niet permitteren. En het strookte zeker niet met zijn opvattingen. Drs. Jaap Versteegh zegt daarover op kunstpedia.com:

'Naar zijn opvatting was een beeld nooit voltooid. Steeds bleef hij zoeken naar andere mogelijkheden. De vorm van een been, de houding van een lichaam, de bolling van een wang, het kon altijd weer anders, nog beter. Zo zijn series beelden ontstaan van dezelfde onderwerpen, zoals van de schaatsenrijder, van diverse ontwerpen van het stormrampmonument en

'De schaatsrijder' van Piet Esser in het Camminghaplantsoen in Utrecht. 1961. Foto: Brbbl. Bron: Wikipedia.

van de portretpenningen van Rembrandt. Wanneer men deze werken naast elkaar bekijkt valt op hoe subtiel Essers aandacht voor het detail was. Zonder zich te verliezen in gepruts en de totale monumentale kwaliteit van een werk te verwaarlozen speelt hij met kleine verschillen in volumes en licht en schaduw. Met een maximaal effect.'

Nu wijken de schaatsenrijders uit Utrecht (1961) en Haarlem (1968) - de 'bijdrage' van de Stichtse meeuwen buiten beschouwing gelaten - nog niet eens zo sterk van elkaar af. De waardering van kunst- en schaatsliefhebbers voor het beeld blijkt echter wel behoorlijk uiteen te lopen. Redactielid Matthy van Klaveren: *'Er is*

'De Schaatsenrijder' van Piet Esser aan de Doornboslaan in Breda. 1972.

Foto: Peter Cox.

Bron: www.breda.nl

ook nogal eens kritiek op dit beeld. Menig trainer voert dit ten tonele als voorbeeld van hoe het niet moet, zwaaien met het bovenlichaam en de schouders absoluut niet horizontaal.'

Dit zou wel eens te maken kunnen hebben met de periode waarin het beeld tot stand kwam. Uit een foto op de website van het Nederlands Fotomuseum blijkt dat Esser al in 1956-1957 aan het beeld is begonnen. In die tijd was de schaatstechniek soms zelfs bij kernploegrijders nog onderontwikkeld.

Piet Esser werkt aan 'De Schaatsenrijder' (1956-1957)

Foto: Louise van der Veen

Bron: Nederlands Fotomuseum

Onwillekeurig vraag je je af wie er model heeft gestaan voor deze 'zwoeger'.

'De Schaatsenrijder' in Breda uit 1972 op de vorige pagina mogen we beslist niet als zwoeger bestempelen. De hoog opzwaaiende rechterarm en het overdreven doorgestreekte linkerbeen moeten de snelheid en beweging benadrukken. Esser is met zijn tijd meegegaan. Zijn schaatser is een product van het kunstijs geworden.

Dat hij niet in een keer op dit model uit is gekomen, blijkt uit een afbeelding op Kunstpedia.com uit de collectie van museum 'Beelden aan zee' uit Scheveningen. De diepe zit en het verlengde been zijn al aanwezig en zouden goed scoren bij een windtunneltest. De onnatuurlijk naar achteren gestrekte armen konden

'De Schaatsenrijder' van Piet Esser. 1967?

Foto: Jaap Versteegh.

Bron: Coll. Pygmalion Beeldende Kunst, Maarssen

echter nog altijd rekenen op veel commentaar van schaatstrainers, schatten wij zo.

Een uit een andere hoek genomen foto van een afgietsel van ditzelfde beeld treft u op deze pagina.

Redactie

Posten en Stempels (16)

De vondsten van deze keer komen alle uit Europa. Soms daar waar je het niet verwacht. Ik had bijvoorbeeld nooit een schaatszegel uit IJsland verwacht. Maar op 4 mei 2011 kwam er ter gelegenheid van de bouw van het

Melavöllur stadion 100 jaar geleden, een zegelvel van IJsland uit. In dit stadion werden verschillende sporten beoefend. Het schaatsen is rechts-onder afgebeeld. In Hongarije gaan schaatspostzegels vaak over het Városligeti Park in Budapest. Ook de

allereerste postzegel, de in 1925 uitgeven schaatser voor de kenmerkende koepel, heeft dit thema. Dit keer een prachtig velletje met alle seizoenen en daar hoort het schaatsen natuurlijk ook bij.

Primeur was dat er tijdens de Europese kampioenschappen in Budapest 6-8 januari 2012 nu een speciaal stempel werd gebruikt met schaatser en koepel in dit stempel verwerkt.

In Oostenrijk zijn van 13 januari t/m 22 januari 2012 de jeugd-Olympische Spelen gehouden in Innsbruck.

Dit waren de eerste winter Olympische spelen voor de jeugd. Helaas is er geen afbeelding van een langebaan-

schaatser in het stempel verwerkt, terwijl er wel wedstrijden in werden gehouden. Het skiën overheerst, maar er staan gelukkig wel shorttrackers op. Tot op heden heb ik geen kerstzegels gevonden van 2011 waar schaatsen als thema op staat. Gelukkig nog wel steeds sneeuwpoppen, dus de hoop op schaatsers dit jaar blijft bestaan.

Caroline van Staaveren

Oebele zonder 'de'

Eén superkleine correctie bij een boekbespreking in *Boek en Zopie* van KD44: de vijfvoudig Elfstedenbedwinger in hoofdstuk 13 van *Honderd jaar 'IJsclub Oudwoude e.o.'* heet toch echt Oebele Vries en dus **niet** Oebele de Vries. Die achternaam Vries (zonder de dus!) komt in die omgeving meer voor. Kijk bijvoorbeeld ook even naar het foto-onderschrift op pagina 126 van hetzelfde boek waar (derde van links) een andere Oebele Vries staat. Voor een Fries valt zo'n foutje natuurlijk onmiddellijk op.

Hedman Bijlsma

Acht eeuwen ... kassa!?

Het boek 'Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam' is een echte Poolsterproductie. Alle hoofdstukken zijn geschreven door Poolsterleden en aan veel hoofdstukken is door leden bijgedragen. De fraaie opmaak is gratis verzorgd door Ad van Helmond, die daaraan het erelidmaatschap van De Poolster overhield.

Batig saldo

Sinds 25 november vorig jaar zijn circa 1500 van de 3000 exemplaren verkocht. Uit het contingent van 400 gratis boeken dat ons door de financiers is toegewezen, is de opbrengst voor De Poolster nu al ruim € 3000! Daarmee kunnen we bijvoorbeeld tien jaar lang Kouwe Drukke volledig in kleur uitbrengen. Of andere nuttige dingen doen.

Er zit nog meer in het vat

Als we nog even doorpakken, zit er echter nog veel meer in het vat. Als er nog zo'n 150 boeken worden verkocht, zijn de financiers volledig uit de kosten. Zodra dat het geval is, wordt de helft van de resterende

boeken – zo'n 650 exemplaren – gratis toegewezen aan De Poolster. Een deel daarvan kunnen we weggeven aan gastsprekers en zo, maar elk boek dat we kunnen verkopen, is natuurlijk pure winst! Zelfs bij een krimpend aantal leden is er dan geld in kas voor PR-activiteiten, het organiseren van tentoonstellingen, het afhuren van locaties, enzovoorts.

Oproep aan alle leden

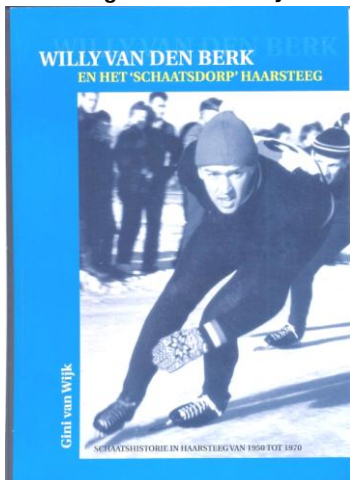
De strekking is wel duidelijk: laten we met z'n allen deze unieke kans benutten en deze Poolsterproductie massaal aan de man proberen te brengen. Het boek is uiterst representatief en 100% geschikt als verjaardagscadeau, als gift voor onder de kerstboom of als relatiegeschenk. Dus stap eens af van die saaie boekenbon of het afgezaagde flesje wijn en doe dit rijk geïllustreerde en prachtig vormgegeven boek cadeau aan vrienden, collega's of bekenden. Doorverkopen mag natuurlijk ook. Dan kost het u helemaal niets ...

Speciale ledenprijs

De speciale ledenprijs is € 12. Dat is maar liefst 8 euro goedkoper dan de winkelprijs! U kunt bestellen via www.stichtingdepoolster.nl. Nadat u het geld inclusief verzendkosten heeft overgemaakt, wordt uw bestelling zo spoedig mogelijk thuis bezorgd. Grotere bestellingen kunnen ook worden afgehaald in Lekkerkerk, Amstelveen, Diemen of Lelystad. Voor informatie hierover n.mulder@hccnet.nl mailen.

Boek en Zopie

Willy van den Berk en het schaatsdorp Haarsteeg – Gini van Wijk

Je hebt jubilerende ijsclubs die hun historie op papier zetten, je hebt (top)schaatsers waarvan hun prestaties gebundeld worden in een biografie. Dit boekje is eigenlijk een combinatie van beide categorieën, en dan vooral toegespitst op de meest succesrijke periode van Haarsteeg en omstreken 1950-1970. Willy van den Berk was in 1953 mede-oprichter en bestuurslid van de ijsclub Haarsteeg, zette zich in voor de schaatstrainingsgroep, verzorgde zelf trainingen en was zelf ook een verdienstelijk schaatser. Later maakte hij deel uit van het gewestelijk bestuur en het KNSB-bestuur. Tussendoor deed hij ook nog aan tal van andere sporten, zowel sportief als op bestuurlijk niveau. Is hij wellicht te

vergelijken met Pim Mulier? Helaas overleed hij relatief jong, in 1984. Zijn inspanningen resulteerden er toe dat de ijsclub uiteindelijk zijn naam kreeg, als eerbetoon. 'IJsvereniging Willy van den Berk' is één van de weinige verenigingen die de naam draagt van iemand die zich voor deze vereniging heeft onderscheiden.

120 pagina's, A4 formaat, diverse zwart-wit foto's. Te bestellen bij de Heemkundekring "Onsenoort", E-mail: bestuur@hkonsenoort.nl, prijs € 12,50 + porto.

Dronken van het leven – Hans Olink

Een biografie van Cornelis Spoelstra, beter bekend onder zijn pseudoniem A. den Doolaard, die behalve uitmuntend schrijver ook een prima schaatser bleek te zijn. Op 15-jarige leeftijd reed hij al de Elfstedentocht, en in 1928 zou hij met speels

gemak de Franse kampioen in Chamonix hebben verslagen op de 5000 meter. Slechts een klein deel van de beschikbare 400 pagina's behandelen zijn schaatscarrière, maar voor de echte liefhebber is dit wellicht toch de moeite waard. 432 pg., in de boekhandel verkrijgbaar, € 39,90.

Martin van der Bij

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaatsen en winterse objecten en verschijnt driemaal per jaar.

Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke melden bij:

Wim van Herk tel. 0180-663092; e-mail: administratie@stichtingdepoolster.nl

Redactie-adres

Niko Mulder, Schoener 48-01, 8243 XT Lelystad

Redactieleden Kouwe Drukke

Matthy van Klaveren (0251-241492) matthy.klaveren@online.nl	Niko Mulder (0320-251663) n.mulder@hccnet.nl
Theodoor van der Kooi (030-6046362) theodoorvanderkooi@12move.nl	Caroline van Staaveren (023-5651597) redactie@stichtingdepoolster.nl

Druk

Drukkerij De Gans, Amersfoort

Bestuursleden Stichting "De Poolster"

Voorzitter Huub Snoep (0252-688699) voorzitter@stichtingdepoolster.nl	Penningmeester Wim van Herk (0180-663092) administratie@stichtingdepoolster.nl
Secretaris en ledenadministratie Maarten Dijkstra (072-5610916) Doortjes 9, 1861 VH Bergen (NH) secretariaat@stichtingdepoolster.nl	Contactpersoon veilingen Alex Kampinga (0598-398002) veilingcommissie@stichtingdepoolster.nl
	Contactpersoon redactie en website Caroline van Staaveren (023-5651597) redactie@stichtingdepoolster.nl

Stichting De Poolster

<http://www.stichtingdepoolster.nl>

secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Lidmaatschap

Het lidmaatschapsgeld dient eens per jaar rond 1 juli te worden betaald. Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 25,- over te maken op gironummer 4324260 t.n.v. Stichting De Poolster met vermelding van naam en lidmaatschapsgeld 2012-2013. Graag dan ook uw adresgegevens doorgeven aan: secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Kopij

Voor Kouwe Drukke nummer 46, december 2012, moet de kopij uiterlijk 1 november 2012 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld. Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie. De redactie kan artikelen om diverse redenen weigeren, inkorten of doorschuiven naar een volgende uitgave.

De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publicaties.

Gebruikt Gebr. de Beukelaar's Peekoffie